

A szociális különbségek kutatásainak nehézségei és első eredményei Vajdaságban

A tartományi törvényhozás 1972-ben jónak látta a szociális különbségek tudományos kutatását és feltárását Vajdaságban. E célból leszerződött a Szabadkai Közgazdasági Kar Üzemszervezési és Üzemgazdálkodási Intézetét és az Újvidéki Közgazdasági Intézetet, hogy egy éves időtartam alatt végezze el a kívánt kutatást. Időközben a újvidéki társkutató intézet megszűnt, így az amúgy is szűkre szabott idő és szervezeti nehézségekkel terhelt kutatás bonyolítását még inkább megnehezítették. E sorok írója, aki kénytelen volt a megszűnt újvidéki társkutatóra háruló feladatok befejező szakaszának irányítását is vállalni, két közvetlen szabadkai kutató-társával, mr Borislav Martin és Szecei Mihály egyetemi tanárokkal, a nyár folyamán befejezték a kutatás dandárját.

A mintegy húsz kutató és szakmunkatárs, és még további technikai munkatársak közreműködésének eredményei a hat füzetet kitevő mellékletek és mintegy 500 oldalas tanulmány összefoglalóját és a tanulmányról dr. Mezei István és dr. Miša Naumović egyetemi tanárok recenziói alapján a képviselőházban december folyamán vitatták meg a szociális különbségekre vonatkozó tudományos kutatások eredményeit.

Az elért kutatási eredmények nem elégítették ki mindenben a hozzájuk fűzött reményeket, így az Üzemszervezési és Üzemgazdálkodási Intézet magára vállalta a kiegészítő kutatások feladatait, amelynek eredményeit 1974. március elején, illetve a tanulmány végleges szövegével április elején közli a tartományi képviselőházzal.

Az alábbiakban a folyóiratban való közlés adottságainak figyelembe vételével megjelentetjük a kutatás vezetőjének összefoglaló ismertetőjét a tartományi képviselőházban 1973 decemberében összehívott bizottsági tagok és szakemberek vitáulésén.

A szociális különbségeket kutatók többsége tisztában volt azzal, hogy nemcsak a kutatás-technikai nehézségekkel kell megbirkózniuk. A tanulmány készítőinek számolniuk kellett az általános politikai jellegű nehézségekkel is. Tudatában voltunk annak is, hogy a tanulmány kidolgozásánál kettős veszély fenyeget a technokratizmus ellen vívott harc időszakában. Ismeretes, hogy a

technokratizmus eszmei kifejezője az anarcholiberalizmus, harctere pedig Vajdaság is, és ezen a területen a tartományi képviselőház is, mint a döntéshozatal hordozóinak egyik központja.

Az egyik technokratizmusból eredő veszély már magából a kutatásból és a problematikához való hozzáállásból eredt, az ugyanis, hogy az ideologizálástól és a politizálástól való félelem következtében megszakad a politikai megközelítés és a közgazdasági megközelítés közötti szükségszerű kapcsolat.

A másik veszély — figyelembe kell venni, hogy a kutatások indulásakor a KSZ tartományi vezetősége élén Čanadanović magiszter állt, a tartományi képviselőház élén pedig Rajačić okleveles közgazdász — az volt, hogy megfelelő eszmei hozzáállás és politikai bátorság hiányában a képviselőház szervei fedezetet keresnek a tudományos megállapításokban vagy tudományos javaslatokban a már foganatosított vagy a végrehajtásra váró feladatok igazolására olyan esetben is, amikor nem tudományról, hanem pusztán politikai határozatról van szó. Ilyen helyzetben, amikor valójában társadalmi konvencióról és megegyezésről van szó, fölmerülhetett annak lehetősége, hogy azok akiknek felelősen dönteniük kell szükségesnek találják tudományos, pontosabban szólva ál-tudományos fedezetet találni intézkedéseikre.

Az első veszélyről, a technokratizmusba való áthajlásról és a politikának elkülönítéséről, a gazdasági problémáktól a nyár elején Veljko Vlahović a platform magyarázásakor többek között ezt mondta:

„A technokratizmus a tudományból, a számokból és diagrammokból mítoszt csinál. Tudatosan figyelmen kívül hagyja a társadalmi-gazdasági és politikai viszonyokat. A technokratizmus nem menekül az elmélettől, de elméleti sémákba esik. A technokratizmus azt a gazdaságpolitikát emeli ki, amely a gazdaságot elválasztja a politikától és egy vak gazdálkodást eredményez.”

A másik veszély a tudomány fetiszizálásának kísérletében van, abban, hogy kifejezésre jusson az a törekvés, hogy a politikai határozattól elválasztódjék a döntéshozatal alapja vagy fedezete, azé a döntéshozatalé, amelyért a döntéshozókat terheli a felelősség, hiszen ez a politikai döntések körébe tartozik. A gazdálkodás területén (nem is beszélve a szűkebb értelemben vett szociális politika egyes döntéseiről) kialakított társadalmi viszonyok sok fontos gyakorlati megoldást tartalmaznak, amelyek a politikai felmérés és határozás körébe tartoznak.

Valami hasonló van az egyik képviselőházi bizottság október 31-én a most tárgyalt tanulmánnyal kapcsolatos javaslatában is:

„A társadalmi megállapodás és az öngazgatói egyezmény meghatározzák az azonos szakképesítésért és azonos munkáért járó személyi jövedelmek mozgáskörét (a viszony 1:2). Valamilyen osztályzatot kellene adni erről a keretről, valamint a legalacsonyabb és legmagasabb személyi jövedelmekre vonatkozó 1:5 arány realitását kell meghatározni.”

A tanulmány előkészítését szolgáló kutatásokban résztvevő személyek közvetlenül közreműködtek a személyi jövedelmet szabályzó társadalmi megállapodások és öngazgatói egyezmények előkészítésében, illetve végrehajtásuk elemzésében. A tanulmány összefoglalója a személyi jövedelmek meghatározásának javítása szempontjából is osztályozott és kiértékelte az első hatásokat is, amelyeket a tanulmány nem foglalhatott idejében össze, de ha valaki elvárna, hogy az 1:2 társadalmi konvenciót tudományosan megmagyarázzák vagy a konvenció 1:2,2-re vagy 1:1,8-ra való változását tudó-

mányosan megindokolják, vagy az 1:4,5 arányt ajánlják az 1:5 helyett — sarlatán volna.

Én nem kételkedem benne, hogy ha a képviselőház szervei nagyon inszisztálnak, találnak is majd tudósokat vagy féltudósokat, ha nem a Vajdaságban, akkor azon kívül, akik aláírják nevüket az ilyen „tudományos”, pontosabban „kvázi tudományos” elemzések alá. Egész sor gyakorlati megoldást mutat-hatunk be vagy éppen formálhatunk, azok rendkívül jók is lehetnek, de hangsúlyozni kell, hogy ezek politikai határozatok, olyan határozatok, amelyekben a politikai döntésekben azonos módon szakavatottak, mint a kutatók, illetve a kutatók sem szakképzetebbek a képviselőknél vagy más döntést hozó társadalmi testület tagjainál.

Ha e tanulmány céljairól beszélünk, és ha tekintetbe vesszük a rendelkezésekre álló időt, és a rendelkezésre bocsájtott eszközöket, továbbá azt a határozatot, hogy ez egy gazdasági-szociológiai tanulmány legyen, hangsúlyozva a gazdasági jelleget, valamint tudva azt, hogy a tanulmánynak a politika kialakításához, és esetleg további kutatásokhoz alapot kell biztosítania, akkor megállapítható: a tanulmány arra irányult, hogy diagnosztikus legyen, hogy elegendő hiteles adatot adjon, és hogy elemző legyen olyan mértékben, amennyire az elemzésnek szilárd alapja van ahhoz, hogy megfelelő hitelességgel dolgozza fel az anyagát.

A kutatók tudatosan mellőzték azokat a másodlagos szociológiai hozzáállásokat, amelyekből szintén kiviláglanak a szociális különbségek és amelyek rendkívül érzékenyek és jelentősek a munkások számára, de már csak a meghatározó fontosságú viszonyokból levezetett kategóriát képviselnek. Ugyanígy a politikai szociológia egész területét figyelmen kívül hagytuk, így az egyes társadalmi rétegeknek a döntéshozatalban való részvételét is mellőztük, mert bármennyire is fontos ez, mégis egy olyan dolog, amelyet ki lehet kerülni, különösen akkor, ha figyelembe vesszük a tanulmányozásukra vonatkozó módszerek elégtelen megbízhatóságát. Ugyanígy a kultúrszociológia terén bekövetkező változások meghatározásai is igen fontosak az ember élete szempontjából, de ez alkalommal elálltunk e terület elemzésétől.

A szociális különbségek Vajdaságban való kutatására vonatkozó eszmei vázlat készítői tudatában voltak a megfelelő előzetes adatok hiányos voltának, ezért mindjárt külön empirikus kutatást is irányoztak elő.

A kutatások során kétségtelenül kiviláglott, hogy az elmúlt évek folyamán, a végrehajtó politikai szervek és a tudomány mennyire nem összehangolt, technokratikus módon viszonyult a statisztikához és az adatgyűjtés más szerveihez.

Ezért a szabadkai Közgazdasági Karon elvégzett kutatások az adatgyűjtés módszertanának változtatását sürgetik, annak ellenére, hogy a kutatók tudatában vannak azoknak a nehézségeknek, amelyek a statisztikai adatok gyűjtésének változtatásával járnak.

A szociális különbségek Vajdaságban jelentkező méreteinek és gyökereinek kutatása néhány alapvető irányvonalon haladt. Először a jövedelem-meghatározás területéhez tartozó szociális különbségeket, másodsor a személyi jövedelemből eredő szociális különbségeket vizsgálták. Harmadszor, a kutatások a fogyasztásban való szociális különbségekre, különös figyelmet for-

dítva a legalacsonyabb jövedelmű munkások életszínvonalának megőrzésére és helyzetére, vonatkoztak. Negyedszer, azokra a szociális különbségekre vonatkoztak, amelyek akkor mutatkoznak meg teljes mértékben, ha a családot veszszük szemügyre, és ezen belül az egyes családtagot, nem pedig a „foglalkoztatott munkaerőt” függetlenül az annak családi környezetétől, ahogyan ezt ez előtt tették, és ahogyan ma is a gazdasági mozgásokhoz való gazdasági technokratikus hozzáállás teszi.

Már a kutatás vázlata készen volt, amikor a végleges vázlatához hozzáadtuk a szakképesítésről szóló részt, habár a társkutató újvidéki Közgazdasági Intézet és a kutatásban részt vevő munkatársai ellenezték ezt. Az ellenállás megszűnt, amikor megmagyaráztuk, hogy az így megnövekedett költségek teljes egészében a már felosztott témáktól függetlenül a szabadkai kutatókat terhelik. Időközben, miután már az ezirányú kutatási bővítésben megállapodtunk, társadalmunkban is elismert körülménnyé vált az, hogy azok a szociális különbségek, amelyek az oktatás és a szakképesítés területén keletkeznek, rendkívül jelentősek, döntő hatásúak és a jövő generációban is visszatükröződnek. Kiegészítő irányvonalként jelentkezett még a kutatások során a regionális jelleg és ezzel kapcsolatban májusban megkaptuk a tanulmány kidolgozását kísérő bizottság jóváhagyását is.

A kutatás egyik további irányvonala a lakásépítési politika volt, amely egész társadalmunkban vita tárgyát képezi. A jövő lakáspolitikájának néhány elemét már most identifikálhatjuk, néhányat pedig társadalmilag kell még csak ezután affirmálni.

A tanulmány kidolgozásának befejező szakaszában tovább juthatunk a JKSZ munkaprogramjának általános irányvonalától és alapelveitől vagy a Szövetségi Képviselőház ajánlatától, figyelembe véve a platformot, amely tovább haladt a KSZ alapelveinek és programjának konkretizálásával. A programtól eltérően, amely rámutat arra, hogy a szociális politika a gazdaságpolitika alkotó eleme, a platform azt hangsúlyozza, hogy a szociális politika elsősorban osztályjellegű kérdés, az öngazgatás erősödésének és a közvetlen termelők öngazgatásban betöltött társadalmi helyzetének függvénye, és hogy az általános gazdasági stabilizáció eleme.

A tanulmány összefoglalója hangsúlyozottan a politikai rendszerből indult ki, az öngazgatási tartalom, a szociális politika nagy számú résztvevőjének és realizálójának tényéből, de óvakodtunk attól, hogy az etatizmus erősödésének támpontot adjunk. Noha a tanulmány rendelkezésre készült a Tartományi Képviselőház számára, a munka befejezésénél mégsem csak a Tartományi Képviselőházat tartottuk szem előtt, hanem a politika és a realizáció teljességét a kutatási terv által meghatározott kereteken belül.

A tanulmányban rámutattunk, hogy a társadalmilag igazságtalan különbségek kiküszöbölése nem csak az állami szervek, a társadalmi-politikai közösségek képviselőházának feladata, és hogy nem kevésbé lenne ártalmas, ha megengednénk, hogy erősödjenek olyan illúziók, miszerint ezt a problémákat mindenekelőtt magasabb szervek szintjén kell megoldani, például tartományi szinten.

Ez nem jelenti azt, hogy a tartománynak mint egységes egésznek nincsenek felelős feladatai a saját hatáskörén belül. Az említett tanulmányban hangsúlyozzuk: „Lehetetlen a tartomány szerveit lemezteleníteni, már ami

az aktivitást illeti, és lehetetlen tekintetünket mindenekelőtt rájuk irányítani, mert abban az esetben jelentősen megváltoznának a viszonyok jelenlegi politikai rendszerünkben és fennakadna az öngazgatási viszonyok további fejlődése, ami az adott helyzetben a szociális politika végrehajtásának megakadályozását jelentené. Öngazgatású társadalmunk számos tényezőjének mozgósításával és összehangolásával lehetséges megvalósítani a társadalmi feltételeket a szociális politika és a társadalmi viszonyok hatáskörén belül, de hatékonyabbnak és átfogóbbnak kell lenni, közvetlen eredményeket elérni és kijelölni hosszútávú utakat, hogy olyan társadalmi viszonyok jöhessenek létre, amelyek határozottabban kihangsúlyozzák a szocialista jelleget.”

A szociál-politikai jellegű intézkedések közötti válogatás korlátozottsága kérdéséhez, amelyre a Vajdasági Szakszervezeti Szövetség 1972-es tartományi értekezlete már rámutatott, nincs is mit hozzáadni — a termelési és a fogyasztás általános viszonya miatt. Igen figyelmesen kell meghatározni az egyes intézkedéseket, különösen amikor a tervezett és új intézkedésről van szó, mert az intézkedéseket a teljes hatás és a szociális politika optimalizációja szempontjából kell vizsgálnunk. Demagógiai hatást az egyes ágazatban mindig elérhetünk, ám a hatás optimalizációját teljes egészében elérni összemérhetetlenül nehezebb.

Megmutatkozott, hogy az anarcholiberalizmus messze nagyobb mértékben beszövdött a társadalmi viszonyok kiépítésébe, mint ahogy azt várhattuk. Az elemzések kimutatták, hogy az anarcholiberalizmus, nemcsak a politika területére korlátozódik és nemcsak a politikai viszonyok függvénye. Ez nem kitalált dolog, nem ideologizálása valós helyzetünknek. A tanulmány rámutat, hogy mindez mennyire ártalmas és hogy ez az időszak, amellyel most szakítunk, negatív irányzatokat tartalmaz. Mihelyt társadalmunk bármely szerkezetét elemezzük, az anarcholiberalizmus következményei napvilágra kerülnek.

A kutatók magyarázattal tartoznak a nem kis költséggel megszervezett kérdőíves adatgyűjtésről, az „ezer család ankétjáról”. Költségeit mindkét társkutató egyenlő mértékben fedezte, függetlenül attól, hogy a kutatás elején még létező újvidéki intézet témái nagyobb mértékben igényelték a begyűjtött adatokat. A szabadkai Közgazdasági Kar intézetének számítóközpontja munkálta meg. A minta statisztikailag kiszámítva valamivel 500-nál több háztartást foglalt magába. Mivel a képviselők kiküldött csoportja kevesellte ezt a számot, ezer családot kérdőíveztek, így is szerepelnek az adatok a kutatás anyagának függelékeiben, és magában a tanulmányban is.

A hivatalos statisztikai adatok annyira mellőzték a család jövedelmére, anyagi és társadalmi helyzetére vonatkozó adatokat, hogy a kérdőívezés nélkül nem dolgozhatták volna fel a tanulmány két fejezetének témáját, valamint további két fejezet is igen hiányos lett volna.

Mint minden ankétkutatás, ez is jelentős kiadásokat igényelt, a kutatás összköltségének 30 százalékát érte el, a feldolgozott anyagnak pedig körülbelül 17 százalékát fedezi. Ez teljesen érthető is. Mert mihelyt a meglévő minimális feltételeknél valamilyen nagyobb követelmény jelentkezik, akkor többé már nem létezik lineáris arányosság a megnövekedett követelmények és az ezen követelmények kielégítésére szükséges megnövekedett költségek között.

Pontos az a megállapítás, hogy az „Ezer háztartás” anyagát nem használták fel teljes egészében ehhez a tanulmányhoz, de szeretném hangsúlyozni, hogy ne fetisizáljuk az ankét eredményeit, amikor a kutatásokban ilyen anyagról van szó.

Észrevehetjük, hogy az összegyűjtött adatok alapján a háztartások bevétele és a háztartások egzisztenciájának költségei szempontjából 20 százalékos különbség jelentkezik, ami normális és érthető dolog. Mert, noha az emberek nem az adóztatás szervei előtt állnak, nekik mégis az a benyomásuk, hogy jövedelmük kisebb, mint a valós élet költségei.

Megjegyzendő, hogy az ezer család kérdőívezésének adatait a számítógép útján valamivel több mint 700 táblázatban dolgozták fel. A táblázatoknak egy-egy példányát mint elsődleges kutatási eredmény- és forrásanyagot, és külön füzetbe foglalva a legfontosabb eredményeket további táblázatokba szerkesztve, a szabadkai kutatók a megrendelő tartományi képviselőháznál letétbe helyezték illetve az újvidéki kutatók rendelkezésére bocsájtották. Ezeket a forrásokat mindenki használhatja, akiknek a megrendelő engedélyezi. De rendjén volna, ha ezután valaki használja ezeket a mérési eredményeket, hogy a jövőben fel is tüntesse, hogy milyen alkalommal gyűjtötték be az adatokat, valamint azt is, hol és kik dolgozták azokat fel.

A kutatások főbb megállapításait és az alapvető javaslatokat a tanulmány fejezetei alapján mintegy 50 oldalon foglaltuk össze (valójában a jelenlevők nagy többsége csak ezt az összefoglalót ismeri). Egészen rövidre fogva, 11 pontban a következőkben emlékeztetnénk az 1972—1973-as évben végzett kutatások fontosabb megállapításaira:

1. A szociális különbségek csökkentésére irányuló tevékenységet megengedhetetlen a népjóléti szervek ügykörére, vagy a tartományi szervek feladatkörére zsugorítani. Társadalmi-politikai intézkedésekkel kell a nagyszámú résztvevő tevékenységét egybehangolni.

2. Az öngazgatói egyezmények és társadalmi megállapodások, amelyek a személyi jövedelmek elosztásáról szólnak pozitív irányban haladnak. Ezt egyébként a recenzióban is kihangsúlyozták. Szükséges kiemelni, hogy szociális differenciációk jelentkeznek új forrásokban és új formákban is. (Az egyes kategóriák között levő különbség esete.)

3. Az infláció elemei (amelyekre rámutattunk) nagy mértékben kétségbe vonhatják az egyébként nehezen létrehozott határozatokat és vállalkozásokat. Alkalmunk volt a Borbá-ban néhány hónappal ezelőtt olvasni a Szövetségi Képviselőház gazdasági tanácsában lefolytatott vitát. Arról volt szó, hogy kitudódjon, ki hozott határozatot arról, hogy egy éven belül Jugoszláviában a pénztömeg 40 százalékkal megnövekedjen. Ez rövid idő alatt kétségbe vonja azokat az eredményeket, amelyeket egy vagy két évvel ezelőtt tűztek ki és érvényesek is voltak, mint eredmények.

4. Rámutatnék a foglalkoztatással kapcsolatos megállapításokra, az itt érvényes irányvonalakra és az anyag fontosságára. A megállapítások nem lebecsülendők.

5. A területi szempont a szociális különbségek csökkentésében is külön jelentőséget kap a községek közötti együttműködés a hosszútávú közös munkában, programokban és szolidaritásban.

6. A munka alapján megállapított személyi jövedelmek közötti indokolatlan megkülönböztetések.

7. A családnak tulajdonított fontosság, amelyre a tanulmány már elejétől fogva rámutat (már a kutató tervhez is eszerint álltunk). Ma az alkotmányos vita befejező szakaszában ez a fontosság széles társadalmi igazolást kap, ugyanis azt, hogy a családot jelentősebb egységként kell szemlélni, mint eddig. Továbbá a munkás szociális helyzetének, a gyermekek védelmének, a munkások élet-színvonalának megőrzésének és a belkereskedelem fejlesztésének is külön figyelmet kell szentelni a családvédelem szempontjából.

8. A lakásépítési politika eddig a technokrata rétegeknek kedvezett. A rendelkezésünkre álló anyag rámutat, hogy itt mindeddig a profitpolitika uralkodott.

9. Ami a legalacsonyabb jövedelmű munkáscsaládok életszínvonalának védelmét illeti, szükséges volna, hogy a védelem a gazdasági áruk alapján realizálódjon a fogyasztás dotálása és az emberek szolgáltatásai által. Tehát ezek a védelmek nem lehetnek általános jellegűek, vagyis nem vonatkozhatnak a nagyobb keresetű családokra.

10. Az iskoláztatás a szociális különbségek szempontjából kulcsfontosságú. Ezzel kapcsolatban úgy véljük, hogy ezek az ismeretek nem eléggé affirmálódtak és erre rá is mutattunk. Téves az a nézet, hogy a szociális különbségek túlnyomórészt a középiskolákban keletkeznek. Tanulmányunkban rámutattunk, hogy a szociális különbségek forrása az általános iskolákban van és, hogy az itt keletkezett különbségeket a középiskolák csak tükrözik. Az iskoláztatás ennél fogva a rendelkezésre álló társadalmi erőket angazsálásának változását követeli meg.

11. Szükséges a köztársaságok és a tartományok között megállapodást kötni az iskoláztatásra vonatkozó statisztika módosításáról. A család helyzetét vázoló statisztikai adatokat jelentősen át kell alakítani és végleges formába önteni. Nem elegendő a globális gazdasági és társadalmi folyamatok egyszerű kísérése. Az ember helyzetét a családban, a közvetlen társadalmi környezetben kell vizsgálni.

A tanulmány számos területen (a jövedelem és a személyi jövedelem megszerzése és elosztása, területi egyenlőtlenségek, szociális különbségek a családok között, iskoláztatás, szociális gyermekvédelem, ifjúsági- és munkásvédelem, lakásépítési politika) rámutatott és identifikálta a szociális különbségek eredetét és okait, a különbségek társadalmi-gazdasági következményeit és a különbségek megnyilvánulási formáit. Ezek a szociális különbségek az utóbbi időben olyan növekedést mutattak, hogy fokozott társadalmi akciót igényelnek.

A kutatók ismereteik alapján több helyen egész sor általános és konkrét javaslatokat és megállapításokat tettek. Tisztában vannak a ténnyel, hogy az öngazgatási társadalmi viszonyok fejlődése feletti társadalmi ellenőrzés olyan összetett, hogy illúzió volna minden résztvevő számára törvénykönyvszerűen minden feladatot meghatározni.

Meggyőződésünk, ezt a tanulmányban ki is fejtettük, hogy öngazgató társadalmunkban a társadalmi különbségekre ható nagyszámú tényezőnek alkotó módon kell a maga feladatkörét ellátni, lehetetlen számukra előírni vagy részleteiben javasolni sokoldalú tevékenységüket.

Úgy véljük, a kritikai megjegyzések nagy része éppen ilyen elvárásból indult ki és eszerint is ítélte meg a tanulmány tartalmát. A kritikusok is abból indultak ki, hogy minden tényező kezébe kimerítő utasítások kerüljenek.

A szerzők tudatában voltak, hogy nem lehet minden jelentős kérdésre választ adni, éppen ezért tartózkodók és óvatosak voltak az ajánlattevésnél. Meggyőződésünk, hogy a tanulmány elegendő konkrét elemet, következtetést és megoldást tartalmaz, amelyeket az öngazgatói mechanizmus egyes tényezői kötelesek maguk meghatározni. Az intézkedések társadalmi hatását ellenőrizni kell, azokat összehangolni, továbbá vizsgálni, hogy hogyan fogadják őket a közvetlen termelők.

Rezime

Teškoće i prvi rezultati istraživanja socijalnih razlika u Vojvodini

Autor iznosi sadržinu izlaganja koje je u svojstvu predstavnika grupe istraživača prezentovao širem skupu u Pokrajinskoj skupštini decembra 1973. godine. Skup je imao zadatak da oceni rezultate istraživanja socijalnih razlika u Pokrajini što je skupština prvobitno poverila Ekonomskom institutu u Novom Sadu i Zavodu za organizaciju rada i poslovanja Ekonomskog fakulteta u Subotici.

U napisu se ukazuje na opšte političke okolnosti koje su 1972. godine otežavale istraživanja, zatim ukazuje na opravdanost prvobitne orijentacije da se od značajnih oblasti u kojima se pokazuju socijalne razlike istraživanja ograničavaju na ekonomska i sociološka.

Autor naglašava specifičnost aktivnosti velikog broja učesnika na regulisanju socijalnih razlika i na nužnost da se ova aktivnost kao prevashodno klasno pitanje radničke klase usmeri tako da ovo pojačano angažovanje jača naš samoupravni socijalistički politički sistem. Iznosi se da su obavljena istraživanja imala nekoliko osnovnih pravaca: pre svega socijalne razlike u sferi formiranja dohotka, a zatim u sferi ličnih dohodaka. Istraživanja su posebno orijentisana i na sferu potrošnje sa posebnim osvrtom na zaštitu i položaj standarda radnih ljudi sa najnižim primanjima. Znatna pažnja posvećena je porodici. Umesto da se zaposleni čovek tretira kao „radna snaga”, izdvojen od svoje porodične sredine, čemu je toliko bio sklon ekonomski tehnokratizam, on je posmatran i u svojoj porodičnoj sredini.

Zbog nedostatka dovoljnih izvornih podataka sa gledišta položaja radnog čoveka situiranog u njegovoj porodičnoj sredini, bilo je potrebno organizovati prikupljanje podataka anketiranjem. U radu se takođe daju objašnjenja u vezi sa korišćenjem dobijenih podataka anketiranjem 1000 domaćinstava i obrade ovih podataka na električnom računaru Zavoda ekonomskog fakulteta u Subotici.

U završnom delu autor u sažetom vidu u jedanaest tačaka ukazuje na osnovne rezultate i zaključke istraživanja socijalnih razlika u Vojvodini.

Zusammenfassung

Schwierigkeiten und Anfangsergebnisse in der Untersuchung von sozialen Unterschieden in der Woiwodina

Der Verfasser schildert den Inhalt seiner Ausführung, als Vertreter einer Forschungsgruppe, vor einer breiteren Versammlung in dem Provinzparlament im Dezember 1973. Diese Versammlung hatte die Aufgabe, die Forschungsergebnisse zu beurteilen, zu denen diese Forschungsgruppe in ihrer Untersuchung der sozialen Unterschiede in der Woiwodina gekommen ist. Mit der Forschungsaufgabe, die sozialen Unterschiede in der Woiwodina zu untersuchen, wurden vom Parlament ursprünglich das Ökonomische Institut, Novi Sad und das Institut für Betriebsorganisation der Ökonomischen Fakultät in Subotica beauftragt.

In dem Artikel wird auf die allgemeinen politischen Umstände hingewiesen, die 1972 die Forschungsarbeit erschwert haben sowie auf die Gerechtigkeit der ursprünglichen Orientierung, dass sich die Forschungstätigkeit auf das Gebiet der ökonomischen und sozialen Unterschiede beschränken soll.

Der Verfasser betont die Eigentümlichkeit der Aktivitäten der meisten Teilnehmer an der Regelung von sozialen Unterschieden sowie die Notwendigkeit, diese Tätigkeit vor allem als Klassenfrage der Arbeiterklasse so auszurichten, dass dieses verstärkte Engagement unser selbstverwalterisches, sozialistisches, politisches System stärkt.

Es wird weiterhin dargelegt, dass die durchgeführten Forschungen in mehrere Richtungen gingen: vor allem die sozialen Unterschiede in der Sphäre der Einkommensbildung und der Personaleinkünfte. Die Forschungen orientierten sich besonders auch auf die Sphäre des Verbrauchs, mit besonderem Rückblick auf die Bewahrung des Lebensstandards der Werktätigen mit niedrigstem Personaleinkommen.

Auch die Familie erhielt in den Forschungsarbeiten dieser Forschergruppe gebührende Aufmerksamkeit. Anstatt, dass der beschäftigte Arbeitnehmer als „Arbeitskraft“ betrachtet wurde — gesondert von seiner Familienumwelt, wozu insbesondere der ökonomische Technokratismus geneigt war, wurde er als Bestandteil der Familie behandelt.

Aus Mangel an ausreichenden Quelldaten über den Werktätigen als Familienmitglied war es notwendig, durch eine Umfrage zusätzliche Daten zu verschaffen.

Die Arbeit gibt auch Auskunft über die Auswertung der durch die Umfrage 1000 Haushaltungen erhaltenen Daten und deren Verarbeitung mit Hilfe der Rechenanlage des Instituts für Betriebsorganisation der Ökonomischen Fakultät in Subotica.

Abschliessend verweist der Verfasser zusammenfassend in 11 Punkten auf die Grundergebnisse und Schlussfolgerungen dieser Studie über die sozialen Unterschiede in der Woiwodina.